

tarta cirkel, Göran Persson!

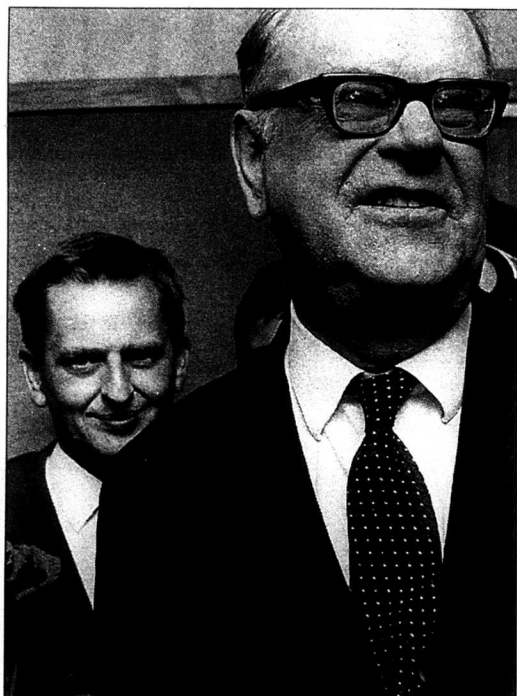
lers ekonomiser i *Svensk* har gett Åberg en idé.

ed visst vemod jag iran Perssons bok *är satt i skuld* är att den med pederar nödvändighe på ekonomin även sektor. Utan på nödiga avståndsckekonomena. let något i kritiken. Men vad Göran ånga med honom finns en hård kun ekonom som at än att få debi i ihop i de statliga konomi handlar knappa produk effektivaste sätt r att möta mycket i behov. Detta gäl g, vilket man kan er Göran Perssons tigt är hur ekono g över tiden. Kär ycket om hur eko skapas och hur de

iken

ida ryggen åt eko er Göran Persson ition inom socialr senare år. Ingen ik partiledare har satt marknadsdeko för vårt samken Olof Palme, n eller numera ar velat inse vid etta ställen på poli

mokratiska parti djupast insikter i är Tage Erlander. tenskapliga intres 20 begav sig till 'igen naturveten drendran för Knut intensiteten i hans som Erlander

Folkbildaren och hans efterträdare. Tage Erlander i färd med att meddela sin avgång som statsminister i september 1969.

Foto: Pressens Bild

uttrycker det i memoarerna – ledde honom till studier i nationalekonomi. Han gav sig i kast med Wicksells *Föreläsningar*, vilka är krävande läsning. Han skrev en uppsats för Erik Sommarin – Wicksell hade då lämnat Lund – om de engelska liberalernas ekonomiska program *Britain's Industrial Future*. I memoarerna (1901–1939) konstaterar Erlander att uppsatsen "förkommit", vilket han inte beklagar.

I *Svensk Uppslagsbok*, som bokförläggaren Einar Hansen tog initiativ till i slutet av 20-talet finns en rad nationalekonomiska essäer

av Erlanders hand. Han började som radskrivare men avancerade så småningom till huvudredaktör för avdelningen för politik och ekonomi

Erlander behandlar själv alla de centrala nationalekonomiska begreppen och de stora nationalekonomerna. Han skriver – så långt det är möjligt i en uppslagsbok – med värme om Knut Wicksell och sammanfattar på några korta rader kärnan i Wicksells kapital- och inflationsteorier. Han ger också uttryck till den österrikiska kapitalteoretikern Eugen Böhm-Bawerk, som även Wicksell

bygde på. Erlander sammanfattar Böhm-Bawerks förklaring till uppkomsten av en positiv kapitalränta i följande tre förhållanden:

- 1) Behovstäckningen är rikligare i framtiden än i nutid.
- 2) Människan är benägen att underskatta de framtida behoven.
- 3) En arbets- eller kapitalinsats har större produktivitet ju tidigare den insättes i produktionen.

Under begreppet *gränsnytta* skriver han att om lönen stiger så kommer "efterfrågan på arbete att minska och lönenivån sjunker till dess lönen sammanfaller med arbetets gränsproduktivitet".

Om den svenska arbetsmarknaden idag fungerat enligt denna enkla princip så skulle vi inte ha någon arbetslöshet att tala om.

Keynes dominerade 30-talet

Man kan inte säga att Erlander som politiker levde som han lärde i dessa små essäer i *Svensk Uppslagsbok*. Inte heller hade han några högre tankar om de samtida nationalekonomerna. Jag har också svårt att tro att Bertil Ohlin höll Tage Erlander för någon större ekonomisk begåvning. En viktig anledning till att Erlander i sin politiska gärning lade så mycket av ekonomisk kärnteori åt sidan var emellertid att Keynes genom sin kortsiktiga stabiliseringspolitik kom att dominera trettioåret och att han – fast i grunden liberal – sanktionerade en statlig interventionism som vi fortfarande inte kommit ifrån. Politikerna anamade bara den ena delen av Keynes budskap – att motverka en konjunkturedgång genom att underbalansera budgeten – men förmådde inte att leva upp till dess andra del – att betala tillbaka de statliga skulderna när konjunkturen vände.

Inte bara det – den av Keynes inspirerade stabiliseringspolitiken behandlade överhuvud taget inte den långsiktiga kapitalbildningen och tillväxten och dess drivkrafter.

Så länge Sverige hade en reglerad kapital- och valutamarknad kunde kapitalbildningsfrågorna ses som en uppgift för den politiska

ingenjörskonsten. I en avreglerad värld går det inte.

Insikten om detta har dröjt längre i Sverige än i de flesta andra länder. Den finns inte särskilt väl företrädd i regeringspartiet och jag kan inte se några spår av den i Göran Perssons bok. Grunden är visserligen lagd genom budgetserieringen, men lika lite som efter devalveringen 1982 syns någon fortsättning.

Att återställa ekonomiska incitament är ingen lätt uppgift för ett politiskt system som vant väljarna vid att politik är en tävlan i att vara "alla goda gåvors givare".

Nu önskar man sig att landets ledande politiker hade haft de djupare insikter i marknadsekonomins grunder som studier av till exempel Wicksell kan ge. Ingvar Carlsson efterlyste under kronkrisen en ny ekonomisk teori som kunde ersätta den keynesianska interventionismen. Men den fanns där redan – hos Böhm-Bawerk, Wicksell, Schumpeter och deras nutida efterföljare. Det nya som krävdes var inte en ny ekonomisk teori utan att inse det nödvändiga i att återställa ekonomins grundfunktioner.

Den mer fundamentalistiska syn på ekonomin ger inte samma spelrum för politikerna. Att efter regleringsåren återställa marknader och ekonomiska incitament, att drastiskt minska inflationen och reducera den politiska sektorn med skattebelastning och alla skatteklivar är ingen lätt uppgift för ett politiskt system som vant sig och väljarna vid att politik är en tävlan i att vara "alla goda gåvors givare".

Det gäller inte primärt att förse de politiska institutionerna – riksdag, regering och partier – med fler ekonomer, utan att bibringa såväl politiker som väljare bättre baskunskaper i ekonomi. Det handlar om behovet av folkbildning.

En hädisk tanke som slagit mig är att samla Tage Erlanders alla uppsatser om ekonomi i *Svensk Uppslagsbok* och med dem som utgångspunkt starta en studiecirkel i regeringen med Göran Persson som cirkelledare. Aftonbladets ledarsida får svårt att på sedvanligt sätt stämpla en sådan ekonomisk grundkurs som SAF-propaganda.

Sverige måste sättas tillbaka på det tillväxtpår som en gång förde oss till vältånd.

CARL JOHAN ÅBERG

Sydstaterna slogs för frihandel

trädde rotekktion- i inbördeskar Mats

artikel (Finans- /2) skriver Mats ham Lincoln och ska inbördeskrig- att det krig som edde gällde att men att det efter om också i hög la slaveriets upp- stämmer det – en annan, viktig inte berör.

slaveriet och un- icarna och politi- expansiva, kapi-

talistiska ekonomi ville ha skyddstullar för att kunna bygga upp en blomstrande hemmamarknad på den världiga kontinenten.

Plantage- och slavägarna i Södern ville däremot ha frihandel för att kunna fortsätta att exportera bomull med lönsamhet. Risken fanns, att om USA införde skyddstullar skulle exportmottagarna svara med sådana, vilket skulle förädla den amerikanska bomullen och slå ut den från marknaden. Om skyddstullar infördes ville sydstaterna därför lämna unionen. Att de inte ville avstå från slavarbetskraft spelade därvilidag en ekonomisk roll, de var fastslåda vid plantage- och slavekonomin som livsstil. Och *yankees* skulle inte lägga näsan i blöt i Södern.

Forskning från senare år har för övrigt givit en delvis ny bild av slaveriet. Det blev med tiden – som alla slavekonominer – allt mindre lönsamt, beroende på en rad

faktorer: slavarerna saknade motivation, deras arbetsmoral stod självfallet inte på topp och de brydde sig inte om att vara försiktiga med gröda, redskap och dragdjur. Den bild av slaveriets grymhet som förmedlats till exempel i *Onkel Toms stuga* är i mångt och mycket en propagandafiktio (det sagt utan att jag därför försvarar systemet). Slavar var investeringar och de flesta plantageägare var rädda om sin kapitalinsats, även om slavtillvaron inte var någon sinekur. De stora slavägarna var dessutom få, bönderna hade som regel en, högst två slavar, om de hade någon överhuvud taget.

Många vill än i dag hävda att parterna gick i krig för och mot slaveriet, vilket är en praktidealisering. Däremot spelade slaveriet en stor roll i de båda sidornas propagandabildning och eldade sinna i både nord och syd. Efter kriget blev de svarta fria. Men hur fria

blev de? Vi känner alla till den långa väg mot fullständiga, medborgerliga rättigheter de hade att vandra, vi känner alla till Ku Klux Klan och lynchningarna.

Hängd, inte skjutet

Petimätrarna som jag är vill jag också rätta Fält på en punkt. John Brown dödades faktiskt inte vid angreppet mot vapendepån i Harper's Ferry, utan greps, ställdes inför rätta och hängdes den 2 december 1856 i Charlestown, Virginia, fast övertygad om att han följt Guds bud och främjat frihetens och rättvisans sak. Lika avskytt som hans namn blev i Södern, lika helgonförklarad blev det i Norden, vars soldater tågade i strid sjungande *John Brown's Body*, som numera heter *Battle Hymn of the Republic* och räknas som militärens nationalsång.

MATS GELLERFELT

• Citatet

Ledningen tog i med hårdhanskarna. Den förbjöd nazistiska yttringar, beslagtogs propaganda och enskilda nynazistiska elever blev inkallade till samtal om demokrati och yttrande-frihet.

— DN 28/2

FINANSTIDNINGEN

Växel: 08-506 2
Fax: 08-14 99
<http://www.ft.se>

Chefredaktör och ansvarig utgivare
Jon Åsberg
Postadress:
Box 70347, 107 23 Stockholm
Besöksadress:
Kungsgatan 18, 4 tr
Redaktionen
E-post
Fax